

GÜNCEL SANATTA ÜRETİM PRATIĞİ OLARAK BELGELEME

DOCUMENTATION AS A PRODUCTION PRACTICE IN CURRENT ART

Arş. Gör. Dr. Ayşe KARABEY TEKİN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Mimarlık Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, Heykel Bölümü, Sivas/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1808-9480>

ÖZET

Güncel dönem içinde teknolojiye yeni yenilikler, bilimin gelişmesi, mekânsal ve kültürel dönüşüm/değişim bireylerin ve toplumların düşünce yapılarında, günlük yaşamlarında, hayata yaklaşımlarında, kullandıkları nesnelere yaşama dair birçok alanda kendini hissettirir. Bu süreçte, fotoğraf ve videonun özümsemesi, internet kullanımının sıklığı, kopyalama tekniklerinin varlığı, ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimler sanat ve yaşamın görünür görünmez bağları üzerinden sanat üretimlerinde çoğaltılabilen, kopyalanabilen ve çeşitlendirilebilen yaklaşımların gündeme gelmesini sağlar. Güncel iletişim araçları aracılığıyla küresel nüfusa fotoğraflar, videolar ve metinlerin sunumu ile sanat, belgeleme misyonunda kitle kültürü uygulaması olarak izleyicinin dikkatini istediği yöne yönlendirebilir. Sanat devam eden ve genişleyen alan anlayışında sanatçıların anlatım dili için farklı yollar sağlayarak kitlesel eser oluşturmanın ve çoğulcu beğeni temsiliyetini oluşturmaktadır. Bir üretim pratiği olarak belgeleme üstü kapalı olarak bu bir sanat eseridir mesajını sanatçının oluşturduğu bağlam ile sanat eylemi olarak sunar. Bu metnin özünde sanatın, maddi bir nesne ya da imgeden öteye giderek belgeleme deneyimine dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Belgeleme, güncel sanat, üretim pratiği

ABSTRACT

In the current period, innovations in technology, development of science, spatial and cultural transformation / change make themselves felt in many areas of life in the thinking structures of individuals and societies, in their daily lives, in their approach to life, in the objects they use. In this process, the absorption of photography and video, the frequency of internet use, the existence of copying techniques, economic, social and technological changes enable the emergence of approaches that can be reproduced, copied and diversified in art production through the visible invisible ties of art and life. With the presentation of photos, videos and texts to the global population through current communication tools, art can direct the audience's attention to the desired direction as the practice of mass culture in its documentation mission. Art constitutes the representation of the pluralistic taste and creating mass works by providing different ways for the narrative language of the artists in the ongoing and expanding field understanding. Documentation as a production practice implicitly presents the message that this is a work of art as an act of art with the context the artist creates. In the essence of this text, attention has been drawn to the documentation experience of art, going beyond a material object or image.

Keywords: Documentation, Current Art, Production Practice

1.GİRİŞ

Belgeleme eylemi, imge kavramı üzerinden yola çıkarak belli bir anı, olayı, yaşanmışlığı veya gününbirlik eylemleri esasen özünde yok olma ve gelip geçici olma durumunu kalıcı kılmak, silinip gidecek olanı yakalayıp kayıt altına almak adına sanatsal bağlam içinde kendine yer edinmektedir. “ Bir imge, yeniden yaratılmış ya da yeniden üretilmiş görünümdür. İmge ilk kez ortaya çıktığı yerden ve zamandan- birkaç dakika ya da birkaç yüzyıl için- kopmuş ve saklanmış bir görünüm ya da görünümler düzenidir. Her imgede bir görme biçimi yatar ” (Berger, 2012:10). Güncel sanat içinde fotoğraf, video ve ses kayıtları ile farklı amaçlar dâhilinde alternatif görünümler oluşturan her bir kayıt, sanatçının oluşturduğu bağlam ile şimdide anlam bulur.

Güncel sanat, bugünkü dünyanın argümanları ile farklı disiplinlerden beslenen ve şimdiki ifade edecek farklı anlatı biçimlerinde ifade bulan sanat anlamındadır (Başarı, 2011: 76).

Sanat, güncel teknolojinin sağladığı fırsatlar ile çok fazla sayıda kişiye sanatı ulaştırabilme imkânı ile küresel nüfusa kitle kültürü uygulama biçiminde izleyicilerin dikkatini istediği yöne çekerek onların

yalnızca bakmalarını değil görmelerini sağlamaktadır. Güncel sanat, bilmenin ve eylemenin zıttı olan bakmak fiiline eleştirel bakmaktadır. Bu bağlamda izleyicilerin yaratıcı ve etkin yani bakan değil gören bir seyirci olmasını istemektedir (Ranci re, 2009:10).

Farklı yaşam biçimlerinin gözlemcisi ve deneyimleyeni olarak sanatçıların bağlamında, performatif çalışmalar, geçmişe dair yaşantılar, sosyal- siyasi olaylar, kültürel ritüeller, düşünceler ve kavramlar video, fotoğraf ya da farklı teknolojiler ile muhafaza edilerek eserin kendisi haline dönüşmektedir.

Belgeleme eylemi görünmez durumları görünür kılarak birbiri ile ilişkilenebilen yaşamların ortaklıkları hususunda geçmişin izleği üzerinden şimdiki zamanda hatırlanmasına olanak sağlar. Asıl olanı kopyalayıp güncel zamanda yedekleyen belge, gelip geçici olanı kalıcı kılma ve tekrar edilebilir olma durumuna cevap verir. Durum tespiti yapan güncel sanat, dünya ile bağlarını güncel argümanlarıyla kurmaktadır. Görünür ile ifade edilir olanın işaretlerini değiştirmeye, görülmemiş olanı görülür olmaya, bağlantısı olmayan ile bağlantı kurmaya, duyguların dinamiğinde izleyicileri düşündürmeye niyetli sanatçıların eylemi olarak var olur (Ranci re, 2009: 62).

Gelişen teknoloji ile birlikte fotoğraf ve sonrasında ses kayıtları, hareketli görüntülerin oluşması ve birliktelikleri artistik form olarak galerilerde yer almaya başlarlar. Sanatın temel kurallarının sorgulanarak farklı sanatsal argümanlar kullanması zgn güncel sanat uygulamalarına şimdi ve buradalık açısından yaklaşıldığı zaman daha çok araçsal olduğu gözlemlenmektedir. Eserlerin farklı araçlar ile anışallaştırılması çok sayıda izleyici ile buluşturulabilmesi kavramsal bağlamda söz konusudur. Oluşturulan bir video, fotoğraflanan herhangi bir görüntü, karalanan bir yazı veya söylenen söz ile karşılaşıldığında oluşan düşünsel deneyim güncelde genişleyen ifade biçimleri üretim ve düşünme biçimlerindeki dönüşüm ve gelişimin izini sürmeye imkn tanır. Geçmişten bugüne kadar sanatın belgeleme özelliği yalnızca sanatsal kaygıların dışavurumunu belgelemekle kalmamış herhangi bir anıyı, bir olayı veya bir kavramı başka belleklere aktararak saklama ve çoğaltma görevini üstlenmiştir.

1945'ten sonra yaşanan büyük değişimlerle ve Duchamp'ın hazır nesnesinin 1960 'larda genel kabul görmesinin ardından artistik dönüşümleri çözümlenmek için resim, heykel, seramik ve farklı üretimden eylemler, düşünsel deneyimler ve performansların dönüşmeye başlaması ile gerçekleşen bu sanatsal deneyimleri kanıtlanabilir hale getirebilmek adına sanatta belgelemenin rolü giderek artmıştır. Sanatçılar sanatsal eylemlerinin sabitleyicisi olarak kayıt araçlarını kullanarak çalışmalarını farklı bir boyuta taşıyarak izleyiciler ile buluşturur. "Tekil nesne dışlanıp, onun yerine düşünce konularak, belgeler, fotoğraflar, haritalar, taslaklar, videolar vb. 'taşıyıcı araçlar' kullanarak sanatın geleneksel tanımını ve biçimini sorgulayan bir devrim gerçekleşmiştir" (Antmen, 2016: 193-194).

Resim 1: Jim Denevan "art in the sand" Detail Daily published 28.07.2013
(<https://www.detail-online.com/blog-article/art-in-the-sand-by-jim-denevan-24773/>)

Geçici sanatsal eylemlerin kalıcılığı fotoğraf ve video gibi farklı medya araçları ile sağlanmaktadır. Sanatçı Jim Denevan (Resim 1) kum, toprak ve buzun üzerinde gerçekleştirdiği günübürlük eylemleri ile geçiciliği inceliyor. Tamamladıkları eserleri kısa süreler içinde doğa olayları aracılığı ile siliniyor. Sanatçı bu yok oluşu doğanın dönüşümünü kalıcı kılmak adına çalışmalarını fotoğraf aracılığı ile belgeleyerek sonsuza dek kalıcı kılıyor (<https://www.detail-online.com/blog-article/art-in-the-sand-by-jim-denevan-24773/>).

1960 ve sonrasında sanat performanslarının belgelenmesi hayatın nasıl algılandığına veya nasıl değiştiğine aynı zamanda nasıl sunulduğu konusunda bir belgenin sanat yapıtı olarak kullanılması, yapıt üzerinde belge kullanılması veya yapıtın kendisinin belgelenmesi olarak farklı şekillerde kendini gösterir.

Belge kullanımı ve belgesel dilin sanat alanı içinde kullanımı hakkında Martha Buskirk eserin belgesi, eserde belgenin kullanımı ve belgenin eser olarak kullanımı olarak bahseder. Bu bağlam ile Buskirk belgeleme eylemini geçici olanın kayıt altına alınması olarak kavramsallaştırmaktadır. Bu eylem ile birlikte zaman ve mekân içinde bir geçiş söz konusu olmaktadır. Performanstaki beden anlık veya günü birlik eylemlerin devinimi, düşüncelerin veya kavramların maddeselleşmesi bir nesne üzerinde yer alır ve aktarım eylemi için bir aracıya ihtiyaç duyar. Tam bu noktada belge, bir eserin belgesi olarak, eserde belge kullanarak veya belgenin kendisinin eser olarak kullanımı olarak kayıt altına alınması ile varlığını sanat nesnesi olarak ikame eder (Buskirk, 2003: 223).

Resim 2: Marcel Duchamp, Monte Carlo Bonds, 1924
(<https://www.e-skop.com/skopdergi/sahte-para/2605>)

Monte Carlo Bonds, (Resim 2) Duchamp tarafından Monte Carlo'da oluşturulan rulet bahisleri sisteminde yer alan yatırımcılar için hisse senedi belgesi olarak basılmıştır. Bu durumda vaat edilen kazanç asla maddeleşmemiştir ancak ilgi çeken eylem sanatçının imzasını taşıyan görselleştirilmiş beyanın bu sözde girişimden çok daha etkili olmasıdır. Duchamp'a ait onca eser arasında malî belgelerini konu edineni çok azdır oysa bu belgenin dikkat çekici özelliği hayali ekonominin en erken örnekleri arasında yer edinmesidir. Bu belgeler, ekonomi ve sanat arasındaki ilişkiyi sorgularken sanat dünyasında geçerli olan temel değerlerin ve başarı kıstaslarının yanı sıra sanatın toplumdaki ayrıcalıklı konumunun da bir eleştirisi olarak okunması gerekliliğini sunmaktadır (<https://www.e-skop.com/skopdergi/sahte-para/2605>).

Sanat tüm mecraları kullanarak geniş kitlelere ulaşmak atölye ortamı dışında üretimler yapıyor olmak ve kültüre dair yeni anlatım biçimlerine kaynaklık eder. Sanatçı bu bağlam ile bir araya getirdiklerini düşündüklerini kullandığı görsel dil ile ortaya koyar. 1960 sonrası performans ve zamana dayalı artistik formların sunumu olarak veya sanatçılar tarafından toplumsal olayların sanat eserine dönüştürülmesi olarak belgeleme izleyiciler ile buluşur. Bir defalık yapılan performansları, doğada yapılan arazi çalışmalarını veya sanatsal süreçlerin aşamalarını kaydedebilmek, yeniden izlenmesini mümkün kılmak, galeri mekânlarına taşıyabilmek öz olarak video ses kayıt ve fotoğraf cihazları ile belgeleme görünmeyenleri görünür kılınmasıdır.

Belgeleme sözcüğü kilit önemdedir. Son yirmi- otuz yılda sanatın belgelenmesi, geleneksel sanat eserleriyle birlikte sanat sergilerine ve sanat müzelerine gittikçe artan bir şekilde dâhil olmuştur. Belgeleme kurgusal değildir: Bir sanat olayına ya da sergiye, enstalasyona ya da gerçekten gerçekleştiğini varsaydığımız bir projeye atıfta bulunması gerekir. Sanat belgelemesi sanata atıfta bulunur. Medya araçlarının ortaya çıkışı sanatın belgelenmesine meşru yerini vermiştir (Groys, 2017: 151).

Çağdaş sanat modeli içinde dokümantasyonun yeri son derece önemlidir. .... 20. yüzyılın ilk yarısında kütüphanecilik, arşivcilik ve enformasyon bilimlerinin kesiştiği noktada ortaya çıkan dokümantoloji'nin bir dalı olarak düşünebiliriz. Genel olarak bir doküman, hâlihazırda ulaşılabilmeyen bir şeyin izidir (örneğin Afrika savanındaki bir zebra doğal bir fenomenken, Avrupa'da bir hayvanat bahçesindeki zebra yalnızca bir dokümandır); veya varlığı *son* bulmuş bir şeyin izidir (örneğin, bugün yalnızca hayvanat bahçesinde görülebilen nesli tükenen bir tür). .... Dokümanter formların giderek 'yaşanmış tecrübenin ikameleri', yani yaşanmış tecrübe yanılması yaratan temsili formlar (film, fotoğraf vb.) halini almasıyla birlikte, farklı temsil teknikleri de çoğalıyor. .... Sanatın, esas olarak fiziksel nesnelere (tablolar, heykeller ve grafik eserler) üretiminden, gayri fiziki veya düşünsel sanatsal deneyimlere (eylemler, performanslar, kavramsalılık) dönüşmeye başlamasıyla sanat dokümantasyonunun rolü giderek artmış oldu (Esanu,2013,Çağdaş Sanat Eseri bir Dokümandır; para.5,6,7).

Belgeleme yalnızca sanat tarihçisi veya eleştirmenlerin yararlandığı bir araç olmaktan öteye taşınarak sanatçıların atölyelerde fiziksel eserler üretmenin yanısıra post stüdyo uygulamaları ile çağdaş sanatın aslında bir doküman olduğu vurgusunun yapılmasıdır.

Sanat görüldüğü haliyle belgeleme etkinliğinin kendisi olup sadece bir sanat pratiğidir. Buna bağlı olarak sanat dokümantasyonunun ne geçmiş bir sanat etkinliğini var etmek gibi ne de bir sanat yapıtının ortaya çıkacağını vaat etmek gibi bir görevi vardır. Ancak farklı şekilde temsil edilemeyen bir sanatsal faaliyete gönderme yapabilmenin olası tek yolu sunar (Groys, 2014: 60).

Resim 3: Judith Barry Berardo Müzesi 2010, Lizbon
(<https://www.judithbarrystudio.com/study-for-mg>)

Judith Barry çalışmalarında en temel belgeleme öğelerinden daha fazlasını kullanmaktadır. Sanatçı (Resim 3) enstalasyonda gizli bahçeleri ve İspanyol edebiyatı ve kültüründeki “karşılıklı konuşma” geleneğinin anlatılarını çağrıştırmak için video ve özel efektlerin yanı sıra mimari aynalama kullanmaktadır (<https://www.judithbarrystudio.com/study-for-mg>).

“Teknik imajlar çağında yaşıyoruz ve onlara alışmış haldeyiz. En azından iki yüz yıldır fotoğraflayız, sinemanın yüzüncü yılındayız, televizyon ve video ile elli yılı aşkındır ve on beş yıldan fazla bir süredir de dijital imajlarla – yani, bilgisayar grafikleri ile iç içeyiz. Her kuşak bir diğerinden daha az okuyup daha çok seyrediyor. Siz benden daha az okuyorsunuz ama daha çok seyrediyorsunuz. Ne yazık ki, her şeyden çok televizyon izliyorsunuz. Bu bir imajlar kültürü ve bizi bombardımana tutmuş halde; yalnızca sinema salonlarında değil, caddelerde sokaklarda ve televizyonlarla evimizin içinde” (Baker, 2015: 250).

Sanatın ifade araçlarından biri haline gelen her türlü kayıt, belge ve nesnelere bu sürecin en önemli malzemesi olarak bugünün sanatı, sayısız olanak aracılığıyla yeniden üretilebilen disiplinlerarası bir alan olarak sanatçılara geniş bir anlatım olanağı sunmaktadır.

Resim 4: Ken Lum “Melly Shum Hates Her Job” 1990

(<https://www.sculptureinternationalrotterdam.nl/en/collection/melly-shum-hates-her-job-en/>)

Belgeleme eylemi, imge ve kelimelerin kullanımında farklı anlatılar sunar. Ken Lum’un çalışmalarının çoğunda kelime ve imge birleşimi büyük rol oynar. Sanatçı tarafından oluşturulan (Resim 4) ilan panosunda ofis ortamında oturan güleryüzlü asyalı bir kadının fotoğrafı görülmektedir. Ken Lum’un düzenlediği panoda reklam dünyasının kodlarını uygulamış olsa da bu görselin sıradan bir reklam panosu olmadığı farkedilmektedir. Panodaki gülümseyen kadın imgesi ve yanında yer alan metin aynı hikâyeyi anlatmayıp, imge ve kelime arasındaki çelişkili durum izleyiciler için farklı soruları gündeme getirmektedir. Bu bağlam sanat eserinin cevap vermemesi, soruları gündeme getirmesi ile düzenlenen panonun normal reklamlardan farklılığını ortaya çıkarmaktadır. Sanatçının “Melly Shum Hates Her Job” isimli fotoğraf baskısı için hazırladığı belge annesinin yerine koyarak tasvir ettiği karakter ile imge ve hikâyeye yeni bir boyut kazandırır (<https://www.sculptureinternationalrotterdam.nl/en/collection/melly-shum-hates-her-job-en/>).

“Her kayıt kendi çizgisine sahip biricik bir olay, belki de bir titreşimler ve değişkenlikler çizgisi oluşturur” (Baker, 2015: 249).

Resim 5: Haim Steinbach, 2013

(<https://www.moma.org/artists/34551>)

Çalışmalarının “üretilen ve ifade edilen şeyler” hakkında olduğunu söyleyen, Marcel Duchamp ve kitlesel olarak üretilen nesnelere "hazır" olarak sanat statüsüne yükselten diğer sanatçıların geleneğiyle çalışan Haim Steinbach, mevcut nesnelere teşhir olarak sergilerken nesnelere toplama ve tüketmenin psikolojik ve kültürel yönlerini de araştırmaktadır. Steinbach, “dergi, kitap ve diğer genel basılı malzemelerdeki sayfalar, çoğunlukla sloganlardan oluşan bir ifade koleksiyonuna sahip olduğunu dile getirir. (Resim 5) “Hello. Again.” isimli çalışmasında yer alan sözleri koleksiyonunun bir parçası olarak gören sanatçı çalışmalarını “dilin imge, imgenin dile dönüştüğü oyun “olarak açıklamaktadır (<https://www.moma.org/artists/34551>).

Resim 6: Antoni Muntadas Entre/Between,2011

(<https://www.museoreinasofia.es/en/exhibitions/antoni-muntadas-entrebetween>)

İspanyada medya sanatının ve kavramsal sanatın öncülerinden biri olarak kabul edilen Antoni Muntadas, kırk yılı aşkın süredir çağdaş deneyimin yapılandırılmasındaki kilit konular hakkında eleştirel düşünmeyi teşvik eden projeler yaratmaktadır. (Resim 6) Amacı, bu süreçte kitle iletişim araçlarının oynadığı belirleyici rolü keşfederek, baskın görme yollarının inşa edildiği kontrol ve iktidar mekanizmalarını tespit etmek ve çözmektir. Muntadas, her zaman net bir süreçsel boyuta sahip olan ve genellikle izleyici katılımını doğrudan çağrıştıran çalışmalarında video, fotoğraf, basılı materyaller, multidisipliner organizasyonlar ve yeni dijital araçlar kullanmaktadır. Sanatçı çalışmalarında, kamusal ve özel arasındaki değişen ilişki, tüketim mantığının doğallaşması, küreselleşmenin dayattığı kültürel aynılışma süreçleri, siyasal ve ekonomik gücü meşrulaştırmak için bir araç olarak mimarinin kullanımı, genişlemede kitle iletişim araçlarının önemi olarak finansal kapitalizmin işleyişi, sanatsal ekosistemin işleyişi veya toplumsal kontrol stratejisi olarak "öteki" korkusunun sömürülmesi gibi konulara değinmektedir (<https://www.museoreinasofia.es/en/exhibitions/antoni-muntadas-entrebetween>).

Sanat, çoğu zaman belgesel görünümünde bir işlev yerine getirerek olguların ve olayların tarafsız bir görsel kaydını oluşturma iddiasındadır. Ancak belgeselin bu olduğu olarak oluşturduğu tanıklık biçiminden farklı olarak sanat tesadüfen veya kasten ürettiği imgesel etkidir (Bird, 2016: 166). Sunulan belgeler seyahat anlatılarından, savaş alanlarından veya doğa betimlemelerinden, çocukluktan veya hayata dair herhangi bir konuya dair bilgi aracı olmanın ötesinde imgesel bir titreşime sahiptir.

“Bu durum “duygular sosyolojisinin” “belgesel film ortamıyla “duyguların imajlarını oluşturmaya” çabalayacak sosyal bilim ortamının bir barışmasını, bir evliliğini imliyor gibidir (Baker, 2015: 47).

Sanatın ve sanatçıların rolüne ilişkin değişen tavırlara dair son derece ilginç bir nitelik kazandıran belgeler, sanatsal bir bağlam içinde farklı anlatı çeşitlerini yakalamayı ve bunların şimdiki gerçeklik için sonuçlarını keşfetmeyi amaçlayan bir tercüme olmaktadır.

Resim 7: Sophie Calle "The Detachment - Die Entfernung", Arndt & Partner'da sergi görüntüsü,1996
(http://www.arndtfineart.com/website/page_11944)

Sophie Calle, Berlin şehrinin birleşen kendi tarihi ile nasıl hesaplaştığını grafiksel olarak belgelediği ve aynı zamanda geçmişin nasıl ve ne kadar hatırlanabileceği, hafıza ve bireysel kimliğin birbirini nasıl tanımladığı gibi temel soruları gündeme getirdiği (Resim 7) "Die Entfernung - The Detachment" isimli entalasyonu ile bu durumu kısa bir biçimde anlatmaktadır. Bu tür temel sorular, sanatçının şehri yeniden keşfetmek üzere kamerası ve defteri ile şehrin sokaklarında gezinerek edindiği gözlemlerinden yola çıkar. Sanatçı kurgu ile gerçeklik arasında konumlandırılan şehrin, günlük hikâyelerini yorumlarken şehre ait yokluklar ve şehrin kayıp maddi- manevi anılarını belgelerken sanatçının amacı bir sanat nesnesi yaratmanın aksine günlük yaşama ait yaratıcılığı aramaktır (http://www.arndtfineart.com/website/page_11944).

2. SONUÇ

Son yüzyıllar ile birlikte gelişen teknolojik gelişmeler ve disiplinlerarası iletişim, sanat alanında artan malzeme ve yöntem çeşitliliği ile kendini ifade etme sınırsızlığına ulaşmaktadır. Güncel sanat sürecinde sanat, sahip olduğu yeni medyumları aracılığı ile varlığını korurken ve devam ettirme çabası içinde iken bu yeni medyumlar sanata geniş bir hareket alanı sunmaktadır. Sanatçılar görünmezleri görünür kılmak, dokunulmaz olanları dokunulabilir duruma getirmek, duyulmayanları duyulur kılmak için fotoğraf, video, ses kayıt vb. dijital teknolojilerden farklı şekillerde faydalanmaktadır. Tüm bu teknolojilerin ortak özelliği imajların, düşüncelerin, olayların, anıların, tarihin veya kültürün çok sayıda parametrenin kayıt altına alınarak belge niteliği taşıması, çoğaltılabilir olması, çok daha fazla sayıda izleyiciye ulaştırılabilir olması ve sanat alanı için farklı sorgulamalar yaratması açısından güncel sanatın sıklıkla tercih sebebi olmaktadır. Bu bağlamda sanat, belgeleme aracılığı ile hayatın kendisine atıfta bulunarak, hayatı bulunduğu zamanın ötesinde bir zamana taşıyıp ölümsüz kılarak zaman ve mekân ötesi aktarımlarda bulunur. Güncelde artık odak noktayı maddi bir nesne ya da bir imgeden öte bir belge oluşturur. Bu bağlam ile sanatçı kendi deneyimlemelerinin belgesini oluşturarak nesnelerin, durumların veya kurguların var olduğuna, varlığına ve var olacağına yönelik şahitliğini kanıtlar.

KAYNAKLAR

- Antmen, A. (2016). Sanatçılardan Yazılar ve Açıklamalarla 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar. İstanbul: Sel yayıncılık.
- Baker, U. (2015). E. Berensel. (Derleyen). Beyin Ekran. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Başarı, G. (2011). Güncel Sanat'a Dair Düşünceler. *Artist actual*, Mart/Nisan,76-79.
- Berger, J. (2012).Görme Biçimleri. (Çev. Yurdanur Salman). İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal yayın tarihi 1972).

- Bird, M. (2016). Sanatı Değiştiren 100 Fikir. (Çev.Deniz Öztok). İstanbul: Literatür Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 2012).
- Buskirk, M. (2003). The Contingent Object of Contemporary Art. Cambridge, MA: MIT Press.
- Groys, B. (2017). Akışta: İnternet Çağında Sanat. (Çev. Ebru Kılıç). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 2016).
- Groys, B. (2014). Sanatın Gücü. (Çev. F. Candil Erdoğan). İstanbul: Hayalperest Yayın evi. (Orijinal yayın tarihi, 2013).
- Rancière, J. (2013). Özgürleşen Seyirci.(Çev. E. Burak Şaman). İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 2008).

İnternet Kaynakları:

- Esanu, O. (2013). Neoliberal Dönemde Çağdaş Sanatın Örgütlenmesi III/IV: Çağdaş Sanat Eseri Bir Dokümandır. (Çev. Nursu Öрге). <http://www.e-skop.com/skopbulten/neoliberal-donemdecagdas-sanatin-orgutlenmesi-iiiiv-cagdas-sanat-eseri-bir-dokumandir/1497> (Erişim:12/12/2020).
- <https://www.detail-online.com/blog-article/art-in-the-sand-by-jim-denevan-24773/> (Erişim:23/11/2020)
- <https://www.e-skop.com/skopdergi/sahte-para/2605> (Erişim: 21/11/2020).
- <https://www.judithbarrystudio.com/study-for-mg> (Erişim: 21/11/2020).
- <https://www.sculptureinternationalrotterdam.nl/en/collection/melly-shum-hates-her-job-en/>(Erişim: 21/11/2020).
- <https://www.moma.org/artists/34551>(Erişim: 17/11/2020).
- <https://www.museoreinasofia.es/en/exhibitions/antoni-muntadas-entrebetween>(Erişim: 17/11/2020).
- http://www.arndtfineart.com/website/page_11944 (Erişim: 17/11/2020).

Görsel Kaynakları:

- Resim1:**<https://www.detail-online.com/blog-article/art-in-the-sand-by-jim-denevan-24773/> (Erişim:23/11/2020)
- Resim 2:**<https://www.e-skop.com/skopdergi/sahte-para/2605> (Erişim: 21/11/2020).
- Resim 3:**<https://www.judithbarrystudio.com/study-for-mg> (Erişim: 21/11/2020).
- Resim4:**<https://www.sculptureinternationalrotterdam.nl/en/collection/melly-shum-hates-her-job-en/> (Erişim: 21/11/2020).
- Resim 5:** <https://www.moma.org/artists/34551>(Erişim: 17/11/2020).
- Resim6:**<https://www.museoreinasofia.es/en/exhibitions/antoni-muntadas-entrebetween>(Erişim: 17/11/2020).
- Resim 7:**http://www.arndtfineart.com/website/page_11944 (Erişim: 17/11/2020).